

CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ VE ANAYASALARIMIZ

Parlamentar sistemden başkanlık sistemine geçmek rejim değiştirmek değildir; demokrasi rejim sistemi içinde bir teşkilatlanma şekliinden diğerine geçmektir.

Mustafa TEKMEK
Temsilci Vali

GİRİŞ

Bilindiği gibi Anayasalar devletin idari sistemini ve şeklini belirleyen yasalardır. Yani *“Teşkilatı Esasiye Kanunlarıdır”*.

Osmanlı devleti döneminde hazırlanan ve Mithat Paşa Anayasası da denilen, Teşkilatı Esasiye Kanunu ile başlayan bu düzenlemeyi ilk kabul edecek olursak, bugüne kadar 5 defa Anayasa düzenleme deneyimimiz olmuştur.

İlkini bir tarafa bırakacak olursak, Cumhuriyet dönemindeki (4) Anayasamızda da devletin adı yani şekli, 1921 Anayasası

hariç, “Cumhuriyet” olarak belirlenmiştir. Nitelikleri ise daha sonraki 1924,1961 ve 1982 Anayasalarda belirtilmiştir.

Yani devletin bir *“hukuk devleti”* olduğu, egemenliğin *“kayıtsız şartsız millete ait”* olduğu ve bu egemenliğin de Anayasada belirtilen *“yetkili organlar”* eliyle kullanılacağı gibi, hususlara yer verilmiştir. Bu yetkili organlar da yasama, yürütme ve yargı olarak 3'e ayrılmıştır. Bu ayırım hemen hemen bütün ülkelerin anayasa ve sistemlerinde vardır.

Mevcut Anayasamızda *“yasama yetkisi”* Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet

Meclisindedir. Yürütme yetkisi ve görevi *“Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu”* tarafından yerine getirilir. Yargı yetkisi de gene *“Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerde”* kullanılır.

“Yasamanın” görevi yasaları yapmaktır. *“Yürütme”* de buna göre ülkeyi yönetecektir. *“Yargı”* da bu yasalara uymayan eylemleri, gene yasalara göre, denetleyecek, diğer adıyla yargılayacaktır. Parlamenter sistem denilen bu sistem, devlet teşkilatının bir idari teşkilatlanma şeklidir. Devlet başkanlığı sistemi de *“yürütmenin”* şekillendiği, yani halkın kendisini yönetecek organların görev ve yetkilerin belirlendiği başka bir sistem şeklidir. Her ikisi de *“Demokrasi Rejimi”*dir. **Yani parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçmek rejim değiştirmek değildir; demokrasi rejim sistemi içinde bir teşkilatlanma şeklinden diğerine geçmektir.**

Ayrıca, devlet şeklinin Cumhuriyet olması veya olmaması o devletin başkanlık sistemiyle yönetilmiş veya yönetilmemiş olduğunu göstermez. Mesela Fransa ve Amerika devlet yönetimi örneğinde olduğu gibi... Fransa bir cumhuriyettir ama sistemi bir başkanlık sistemidir. Buna çoğu hukukçular *“yarı başkanlık”* derler. Aslında başkanın yetki ve görevleri bakımından bakıldığında *“tam başkanlık sistemidir”*. Fransa Cumhurbaşkanı gerektiğinde yasama meclisini feshedebilir. Ama adı cumhuriyet olmayan ABD başkanı yasama meclisini (kongre) feshedemez! Bu yetki ona verilmemiştir. Bizde de, parlamenter sistemle yönetildiğimiz halde, Cumhurbaşkanına mevcut Anayasamızda bazı başkanlık sistemiyle yönetilen devletlerin başkanlarına verilen yetkilerden daha çok ve geniş yetkiler verilmiştir.

1. Anayasalarımızda Kuvvetler Ayırımı İlkesinin Düzenlenmesi

Her devletin yönetim sisteminde kuvvetler ayırımı ilke olarak anaya-

salarında belirlenmiştir. Bunun için önce **“kuvvetler ayırımı ilkelere”** göre yasama yürütme ve yargı erklerinin anayasalarımızda nasıl yer aldığına bir bakmamız gerekir.

1.1. 1921 Anayasası

20.01.1921 tarih ve 85 no’lu Kanunla kabul edilen cumhuriyet dönemimizin ilk Anayasası olan 1921 Anayasası dediğimiz *“Teşkilatı Esasiye Kanunu”* en kısa ama özlü, özünde de sonraki anayasalarımızda görülen ve *“ancak”* ifadesiyle önce tanınan hakları sonra kısıtlamayan bir Anayasadır.

Nitekim 1. maddesinde aynen *“hâkimiyet bilakaydüşart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müsteniddir.”* diyerek milli iradeye hiç bir kısıtlama getirmemiştir.

Şimdi yazımızın başında belirttiğimiz *“kuvvetler ayırımı”* ilkelerine dönecek olursak, 1921 anayasasında *“kuvvetler birliği”* ilkesinin öngörüldüğünü görürüz. Bunu 2. maddesindeki *“icra kudreti ve teşri salahiyeti milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder.”* hükmüyle, 3. maddesindeki *“Türkiye Devleti büyük millet meclisi tarafından idare olunur ve hükümeti “Büyük Millet Meclisi Hükümeti” unvanını taşır.”* hükmüyle açıkça ortaya koymuştur. Yani yasama, yürütme ve yargı yetkisi veya kuvveti TBMM’nindir.

Bu dönemde geleneksel yargı sisteminin yerel mahkemeler (kadılar) marifetiyle yürütülmekte olduğunu da bu arada belirtmek gerekir.

1.2. 1924 Anayasası

Bunun 1924 Anayasası dediğimiz, Anayasada da korunduğunu görüyoruz. 1. maddesinde *“Türkiye Devleti Bir Cumhuriyettir.”* denildikten sonra 3. maddesinde *“Egemenlik*

Kayıtsız Şartsız Milletindir.” 4. maddesinde de *“Türk Milletini ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi temsil eder ve millet adına hakkı hâkimiyeti istimal eder.”* diyerek bu millete ait olan hakkın TBMM’ce kullanılabileceğini hüküm altına alır.

Esasen bu hüküm cumhuriyetin 29 Ekim 1923’de ilanından sonra 1921 Anayasasının bazı maddelerinin *“Tevzihan Tadiline”* dair 29.10.1923 gün ve 365 sayılı Kanunla getirilmiştir.

1921 Anayasasında meclis başkanına verilen *“hükümetin tabii başkanı”* olma görev ve yetkisi, devletin başı sıfatıyla Cumhurbaşkanına tanınmış, Cumhurbaşkanının da sadece TBMM üyelerinin arasından ve bu Meclisçe seçileceği Başbakan ve bakanların Cumhurbaşkanınca atandıktan sonra Meclisin tasvibine sunulacağı hükümleri getirilmiştir (10, 11 ve 12. Maddeler).

1924 Anayasasında ise, yasama ve yürütmenin TBMM’ce, yargının da bağımsız mahkemelerde yerine getirileceği belirtilmiştir. Buna ilişkin hükümleri aynen şöyledir:

“Yasama yetkisi ve yürütme erki Büyük Millet Meclisinde belirir ve onda toplanır.”

“Meclis, yasama yetkisini kendi kullanır.”

“Meclis, yürütme yetkisini kendi seçtiği Cumhurbaşkanını ve onun tayin edeceği Bakanlar Kurulu eliyle kullanır. Meclis, hükümeti her vakit denetleyebilir ve düşürebilir.”

“Yargı hakkı, millet adına ve usul ve kanuna göre bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır” (5, 6, 7 ve 8. Maddeler).

Denerek, yasama ile yürütmenin iç içe olduğunun vurgulandığını ve de üçüncü erk olarak yargının bağım-

sızlığının da ilk defa bu anayasada zikredildiğini görüyoruz.

1.3. 1961 Anayasası

1961 Anayasasında ise *“kuvvetler ayırımı”* ilkesi getirilerek, yasama, yürütme ve yargı erkleri tamamen birbirinden ayrılmıştır.

Nitekim, bunları düzenleyen maddeleri şöyledir:

Yasama yetkisiyle ilgili olarak, 5. maddesinde *“Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez.”*

Yürütme ile ilgili olarak 6. maddesinde *“Yürütme görevi, kanunlar çerçevesinde, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir.”*

Yargı ile ilgili olarak da 7. maddesinde *“yargı yetkisi Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.”*

Hükmü yer almaktadır.

Fakat, Milli iradenin yani **egemenliğin kayıt altına alındığını** ilk defa 1961 Anayasasında görüyoruz.

09.07.1961 gün ve 334 sayılı Kanunla kabul edilen ve önceki anayasaları hazırlayanlar gibi halk tarafından seçilenlerce değil de atananlardan oluşan Kurucu Meclisçe hazırlanan bu Anayasanın 4. maddesinde *“Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletindedir. Millet, egemenliğini Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır.”* denerek, millete ait olan egemenlik yetkisinin bu şekilde kayıt altına alındığını görüyoruz.

Ayrıca, bu anayasada “Yargı Yolu” kavramı getirilerek; İdarenin her türlü eylem ve işlemlerinin yargı denetimine açık olduğu vurgulanmıştır. Bunun için de ilk defa “Anayasa Mahkemesi” kurumu ihdas edilerek, yasama erkinin işlemleri

atanmışlardan oluşan bir organ tarafından denetlenmesi yolu açılmıştır. Yürütme erkinin yani idarenin eylem ve işlemlerine karşı da İdari Yargı’da dava açılması yoluyla da yargının idareyi denetlemesi yolu açılmıştır.

Bu anayasada kuvvetler ayırımında yargının ön plana geçtiğini söylemek mümkündür.

1.4. 1982 Anayasası

1982 Anayasamızda da *“Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.”* hükmü aynen yer almıştır (m. 6). Ancak, devamında *“Türk Milleti egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.”* Kaydını getirmiştir. Bu “Milli İrade” üzerine konan çok önemli bir kayıttır. Bu anayasada yer alan temel hak ve hürriyetler sıralanırken hemen arkasından “Ancak” larla başlayan sınırlamalara yer verilmiştir.

Bu anayasaya göre öngörülen ve sonradan çıkarılan yasalarda da aynı “ancak”larla pek çok sınırlamaların getirildiği görülmektedir.

Cumhuriyet tarihimizde 4. ve halen yürürlükte olan bu anayasamızda da kuvvetler ayırımına detaylı bir şekilde yer verilmiş;

Yasama Yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğu ve bu yetkinin devredilemez olduğu, Yargı Yetkisinin de Türk Milleti adına “Bağımsız Mahkemelerce” kullanılır olduğu, Yürütme Yetkisi ve görevinin de Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılıp yerine getirileceği vurgulanmıştır (7,8, ve 9. Maddeler).

Burada da 1961 anayasasıyla getirilen “Kuvvetler Ayırımı” ilkesi korunmakla birlikte, Yasama kuvvetinin çıkardığı kanunlar aleyhine Anayasa

Mahkemesinde, Yürütme Kuvvetinin (idarenin) çıkardığı düzenleyici metinler veya idari işlem ve eylemler aleyhine de İdari Yargıda dava açılabileceği, yani yargı denetimine tabi tutulacağı hususlarına daha detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

1982 Anayasasında kuvvetler ayırımında ağırlığın Yürütme Kuvvetine verildiğini ve gerek Yasama gerek Yargı üzerinde Yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanının “olağanüstü” yetkilerle donatıldığını ve de “vatanı ihamet suçu “dışında “sorumsuzluğunun vurgulandığını görmekteyiz.

Bu görev ve yetkiler ile sorumsuzluk ile ilgili hükümlerini aşağıda daha geniş olarak ele alacağız.

Yukarıda görüldüğü gibi, anayasalarımızda yer alan “kuvvetler ayırımında” dengenin konjonktüre göre değiştiği; Devleti kuran “Gazi Meclis”in 1921 anayasasında adeta kuvvetler birliğinin hakim olduğunu, bu nedenle o günkü hükümete “Meclis Hükümeti” dendiğini, 1924 anayasasında ise, kuvvetler ayırımına “yargı” erkinin eklenerek netlik kazandırıldığını, 1961 anayasasında “yargıya”, 1982 anayasasında da yürütmeye ağırlık ve öncelik verildiğini, “yasamanın” ise hep bugüne kadar yürütmenin gölgesinde kaldığı gerçeğini kabul etmek zorundayız.

2. Anayasalarımızın Yürütme Erkinin Kullanımına İlişkin Hükümleri

2.1. 1921 Anayasası

1921 anayasasında “kuvvetler birliği” ilkesinin öngörüldüğünü görürüz. Bunu 2. maddesindeki “icra kudreti ve teşrii salahiyeti milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder.” hükmüyle, 3.

maddesindeki *“Türkiye Devleti büyük millet meclisi tarafından idare olunur ve hükümeti ‘‘Büyük Millet Meclisi Hükümeti’’ unvanını taşır.”* hükmüyle açıkça ortaya koymuştur. Yani yasama, yürütme ve kısmen de yargı yetkisi veya kuvveti münhasıran Türkiye Cumhuriyeti Devletini kuran ‘‘Gazi Meclis’e ait olduğu vurgulanmıştır. Yani yürütme erkinin yasama erkinin yakın takibinde ve denetiminde olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

2.2. 1924 Anayasası

Bu anayasada *‘‘Meclis, yürütme yetkisini kendi seçtiği Cumhurbaşkanı ve onun tayin edeceği Bakanlar Kurulu eliyle kullanır. Meclis, hükümeti her vakit denetleyebilir ve düşürebilir’’* ifadesiyle, 1921 Anayasasındaki yürütme erki ile ilgili esasların korunduğu anlaşılmaktadır.

2.3. 1961 Anayasası

Bu anayasada yürütme ile ilgili olarak, 6. maddesinde *‘‘Yürütme görevi, kanunlar çerçevesinde, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir’’* hükmüne yer verilmiştir.

Böylece bu anayasada ilk defa *‘‘kanunlar çerçevesinde’’* kaydı konarak, idarenin adeta dikkati çekilmek istenmiştir.

Arıca bu anayasada yürütmeye ikinci bir kayıt ve bağ getirilmiştir. O da *‘‘Yargı Yolu’’* ilkesidir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, bununla, *‘‘İdarenin her türlü eylem ve işlemleri’’* ne karşı *yargı denetimine* başvurulabileceği vurgulanmaktadır.

2.4. 1982 Anayasası

1982 Anayasasında da 1961 anayasasındaki bu hükümler korunmuş, sadece yürütme ile ilgili olarak 8. maddesinde *‘‘Anayasaya ve kanunlara uygun olarak’’* şeklinde ilave

yapılmıştır. Bu ilaveye de esasen gerek bulunmamaktadır. Nitekim, buna benzer ilaveler nedeniyle 1982 Anayasasının bir anayasa değil, adeta bir kanun gibi hatta bir yönetmelik gibi geniş hazırlandığına dair haklı eleştiriler de az değildir.

Cumhurbaşkanının devletin, bu arada idarenin de, başı olma vasfı, 1924 Anayasasındaki gibi 1961 ve 1982 Anayasalarında da aynen korunmuştur. Fakat 1961 Anayasasında *‘‘40 yaşında olanlardan, yüksek tahsil yapmış’’* olmaları gerektiğine dair ilkelerle seçilme usulüne dair hükümler ilave edilmekle birlikte (95.madde) 1982 Anayasasında Cumhurbaşkanının, TBMM dışından da seçilebileceği hükmü getirilmiştir.

Nitekim, 07.04.1982 gün ve 2709 sayılı kanunla kabul edilen 1982 Anayasasının bu konudaki 101. madde hükmü aynen şöyledir;

‘‘Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir. Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler ortak aday gösterebilir. Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.’’

Ayrıca 1961 Anayasasında ilk defa bakanların TBMM dışından da atanabileceği hükmü 1982 Anayasasının

da da korunmuştur. (1961’in 102. maddesi, 1982’nin 109. maddesi)

Devletin ve idarenin başı olan Cumhurbaşkanlarının bu temsil görev ve yetkileri 1921,1924 ve 1961 Anayasalarında hemen hemen aynen korunurken ve 1961 Anayasasında **sorumluluğu** ile ilgili 99. maddesinde *‘‘Cumhurbaşkanı, vatan hainliğinden dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az üçte ikisinin meclislerin birleşik toplantısında vereceği kararla suçlandırılır.’’* hükmü ile **sorumsuzluğu** ile ilgili olarak da 98. maddesinde *‘‘Cumhurbaşkanı, görevleriyle ilgili işlemlerinden sorumlu değildir. Cumhurbaşkanının bütün kararları, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır. Bu kararlardan Başbakan ile ilgili bakan sorumludur.’’* hükmü eklenmiştir.

1982 Anayasasında, bu eklemelelere ilaveten, yasama, yürütme ve yargı ile ilgili olarak, başkanlık sistemi ile yönetilen ülkelerin başkanlarına tanınmayan pek çok görev ve yetkiler tanınmıştır.

3. Mevcut Anayasamızda Cumhurbaşkanının Konumu; Yetki ve Sorumluluğu

Mevcut anayasamızın 104. maddesinde *‘‘Cumhurbaşkanı Devletin başıdır.’’* bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasasının uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. Bu amaçlarla Anayasasının ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyarak yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler şunlardır:

3.1. Yasama ile ilgili olanlar

‘‘Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yap-

mak, Türkiye Büyük Millet Meclisini gerektiğinde toplantıya çağırmak, kanunları yayımlamak, kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri göndermek, Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak, kanunların, kanun hükmündeki kararnamele- rin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün, tümünün veya belirli hükümlerinin anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları ge- rekesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilen- mesine karar vermek.”

3.2. Yürütme ile ilgili olanlar

“Başbakanı atamak ve istifasını ka- bul etmek, Başbakanın teklifi üzeri- ne Bakanları atamak ve görevlerine son vermek, gerekli gördüğü hal- lerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu baş- kanlığı altında toplantıya çağırmak, yabancı devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek ya- bancı devlet temsilcilerini kabul etmek, milletler arası anlaşmaları onaylamak ve yayımlamak, Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Si- lahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek, Türk Silahlı Kuvvetle- rinin kullanılmasına karar vermek, Genel Kurmay Başkanını atamak, Milli Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırmak, Milli Güvenlik Kurulu- na başkanlık etmek, başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan etmek ve kanun hükmünde ka- rarname çıkarmak, kararnameleri imzalamak, sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldı- rmak, Devlet Denetleme Kurulunun üyelerini ve Başkanını atamak, Dev- let Denetleme Kuruluna inceleme, araştırma ve denetleme yaptırmak,

Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek, üniversite rektörlerini seç- mek.”

3.3. Yargı ile ilgili olanlar

“Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Veki- lini, Askeri Yargıtay üyelerini, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Üyelerini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek.

Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve ata- ma görevleri ve diğer kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ve diğer görevleri yerine getirir ve yet- kileri kullanır.”

Hükümleri ile Cumhurbaşkanı pek çok görev ve yetki ile donatılmıştır.

Bu kadar görev ve yetkiyi kullanır- ken **sorumluluğun Cumhurbaşkanı- na değil, Başbakana ve bakanla- ra ait olduğuna dair** 105. maddede aynen :“*Cumhurbaşkanının, Anaya- sa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararları, başbakan ve ilgili bakan sorumludur. Cumhurbaşkanının re- sen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine anayasa mahkemesi dâhil, yargı mercilerine başvurulamaz. Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, Türkiye büyük millet meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.*” Denmektedir.

Görüldüğü gibi, mevcut anayasa- mızda Cumhurbaşkanı, “Devletin Baş” olarak tanımlanmakta, yasa- ma, yürütme ve yargı ile ilgili çok sayıda ve önemli görev ve yetkilerle donatılmakta; buna karşılık sorum- lu tutulmamakta ve sorumsuzluğu vurgulanmaktadır.

4. Belediyelerimizde Uygulanmakta Olan Başkanlık Sistemi

Yukarıdaki verdiğimiz basit örneğin filiyatta uygulamasını mevcut ana- yasamıza göre hem merkezi idarede hem de mahalli idarede zaten yaşa- maktayız.

Mahalli idarelerimizin en büyük ve önemli bir kısmını oluşturan Bele- diyelerimizde halen uygulanmakta olan yönetim sisteminin ise, geçil- mesi gündemde olan “**Başkanlık Sistemine**” en yakın ve benzer bir sistem olduğunu da hatırlatmamız- da fayda vardır.

Belediye teşkilatının organları, Bele- diye Başkanı, Belediye Encümeni ve Belediye meclisinden oluşmaktadır.

Belediye başkanı belediye teşkilatı- nın başıdır ve doğrudan halk tara- fından seçilmektedir. Aynen şimdi Cumhurbaşkanının devlet başı olarak halk tarafından seçildiği gibi. Belediye meclisi ise karar organıdır ve üyeleri halk tarafından seçilir. Belediye ile ilgili kararları bu meclis alır, Belediye başkanı da Belediye Encümeni ve idari teşkilatıyla alınan bu kararları uygular.

Bu durum aynen TBMM’ce çıkarılan yasalara göre, yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanının, emrindeki hü- kümetle ülkeyi yönetmesine benze- mektedir.

Dikkat edilirse geçilmesi gündem- de olan başkanlık sistemi uygulana gelen belediye sisteminin bir ben- zeridir. Anayasada ve ilgili yasalarda yapılacak değişiklikle, Zaten halk tarafından seçilmiş olan cumhur- başkanına hükümet üyelerini yani kabineyi kurma yetkisinin tanınıp da yasama meclisiyle bağının kesil- mesi halinde bile, erkler ayrımı ve bağımsızlığı çok büyük ölçüde sağ- lanmış olacaktır.

SONUÇ

Cumhuriyet tarihinde “Devlet Teşkilat Yapısının” belirlendiği anayasalarımızda, kuvvetler ayırımının yer aldığı ve yasama, yürütme ve yargı organlarının ilişkilerini ana hatları ile yukarıda göstermiş olduk.

Yukarıda görüldüğü gibi, anayasalarımızda yer alan “kuvvetler ayırımında” dengenin konjonktüre göre değiştiği; Devleti kuran “Gazi Meclis” in 1921 anayasasında adeta kuvvetler birliğinin hakim olduğunu, bu nedenle o günkü hükümete “Meclis Hükümeti” dendiğini, 1924 anayasasında ise, kuvvetler ayırımına “yargı” erkinin eklenerek netlik kazandırıldığını, 1961 anayasasında “yargıya”, 1982 anayasasında da yürütmeye ağırlık ve öncelik verildiğini, “yasanın” ise hep bugüne kadar yürütmenin gölgesinde kaldığı gerçeğini kabul etmek zorundayız.

Yürütmenin başının “Devletin Başı” olarak isimlendirildiği “Cumhurun Başkanı”nın aynı zamanda “Hükümetin Başı” olduğu da vurgulanmaktadır.

Hükümetin oluşmasının yasama meclisine bağlı olduğu bir sistemde yürütmenin bağımsızlığı ve sürekliliğinin her zaman tehlike altında olduğunu geçen tarihi süreçte yaşadık ve gördük.

Başkanlık sisteminde ise, gerçek anlamda organlar ayırımı ve bağımsızlığı söz konusudur. Yürürlükte olan parlamenter sistemde organların yani “güçlerin ayırımı” sadece yazılı metinlerde kalmaktadır. Fiiliyatta ise yasama ile yürütme iç içedir ve birbirlerini etkilemektedir. Hepimizin bildiği gibi bir parti hükümeti kuracak sayıda milletvekiline ulaştığında parti genel başkanının başkanlığında “Bakanlar Kurulu” nu oluşturmakta ve kendi milletvekillerinden de güvenoyu alıp hükümeti kurabilmektedir.

Bu durumda Başbakanın istediği bir yasa tasarısı da her hâlükârda meclisten olduğu gibi geçmekte ve yasalaşmaktadır. Çünkü hükümeti güvenoyu ile kuran üyelerle bir

kanun tasarısının yasallaşmasını sağlayacak üyeler aynı üyelerdir. Şu andaki sistemde aksini düşünmek zaten mümkün değildir.

Meclisteki partilerin milletvekili sayıları ile bağlantılı olarak da her zaman tek parti hükümeti kuracak sayıya ulaşamayınca bu defa “koalisyon hükümetleri” ortaya çıkmaktadır.

Cumhuriyet tarihinde çok partili döneme geçilen 1950 yılından beri, (66) yılda toplam (33) yıl koalisyon hükümetleri (33) yılda tek parti hükümetlerin görev yaptığı görülmüştür. Tek partili hükümetlerin de son (14) yılı Ak Parti iktidarı dönemidir ve bu bir ilktir.

Koalisyon hükümetlerinin hangi partilerle kurulduğu, ülkeye ne bür yük ekonomik, siyasi, ahlaki kayıplar verdiği geniş geniş tartışılabilir.

Cumhurbaşkanlığı sisteminde yasama yürütmeden bağımsız olarak çalışır ve yürütmenin işine de karışmaz. Yürütme de yasamaya baskı yapamaz. Halkın seçtiği yasama meclisi milletin yararına olan yasaları çıkartmakla meşgul olurken, gene halkın seçtiği “devlet başkanı” veya “cumhurbaşkanı” da yürütmenin başı olarak, bir başbakanın başkanlığında veya başbaksız olarak, meclis dışından veya içinden hükümetini kurup, yani bakanlarını atayıp; ülkeyi istikrarlı bir şekilde plan ve programı istikametinde, “idarenin bütünlüğü ve sürekliliği” ilkesine göre “güvenoyu” veya “gensoru” endişesi taşımadan seçim dönemi sonuna kadar ülkeyi yönetecektir. Döneminin sonunda da hesabını gene kendisini seçen halka verecektir.

Mahalli İdare sistemimizin ana bölümünü teşkil eden “Belediye Başkanlığı” sistemimiz de önerilen başkanlık sisteminin bir benzeri olup, ülkemizde yıllardır başarıyla uygulanmaktadır.

Ana hatlarıyla cumhurbaşkanlığı sistemi böyle işlemektedir. Bu sistemin temel ilkelerinin yeni düzenlenecek anayasada yer alması halinde sorun çözülmüş olacaktır. Bu düzenleme-

ye paralel olarak da, demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan “kuvvetler ayırımı” ilkesini temel alan ve kuvvetlerin birbirini dengelemesini sağlayacak, seçim kanunlarında, siyasi partiler kanunların da ve seçim kanunlarında yasal düzenlemelerin de yapılmasının süratle gerçekleştirilmesi gerekecektir.

31.05.2007 tarihinde yapılan değişiklik ile de **Cumhurbaşkanı** 10 ağustos 2014 tarihinde **ilk defa halk tarafından seçilerek** göreve başlamıştır.

Modern dünyanın güçlü devletlerinin yönetildiği sistem başkanlık sistemi olmakla birlikte, bizim geleneksel yapımıza da en uygun sistemdir. Onun için, geçmişteki alışkanlıklarımızı ve kayıplarımızı bir an önce kapatıp; Milletimizin ve devletimizin tarihteki misyonuna yakışır bir hale gelmemiz için bize göre en uygun sistemin cumhurbaşkanlığı sistemi olduğu anayasaların tarihi sürecinin ele alındığı bu çalışmada net olarak ortaya koymaya çalıştık.

Mevcut anayasamızda Cumhurbaşkanına tanınan görev ve yetkilerin, başkanlık sistemiyle yönetilen ülkelerin başkanlarına tanınanlardan az değildir. Hatta fazlası da vardır. Buna rağmen sorumluluğu bulunmamaktadır. Geçilecek yeni sistemde Cumhurbaşkanının, kullandığı görev ve yetkilerden, sorumlu tutulması da sağlanmış olacaktır.

Cumhurbaşkanının, son anayasa değişikliği ile halk tarafından seçilmiş olmasıyla da bu konuda en önemli adım zaten atılmış olmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı sisteminde Yasamanın da saygınlığı artacaktır. Bunun yanında seçmenine karşı da sorumluluğu artacaktır.

Sonuç olarak, geçilmesi düşünülen sistemin aslında fiilen uygulanagelen ancak adı anayasada konamamış bir demokratik sistemi olduğunu, bir rejim değişikliği olmadığını, artık zaman kaybetmeden bunun adının konması gerektiğini söyleyebiliriz.